

Kazalniki kakovosti učbenikov, verzija 1.0: poročilo projekta Za kakovost slovenskih učbenikov

Milena Košak Babuder, Martina Rezar, Katja Kopajnik in Gregor Torkar

Univerza v Ljubljani Pedagoška fakulteta

Na podlagi pregleda domače in tuje literature smo oblikovali kazalnike kakovosti učbenikov (KKU), ki predstavljajo pripomoček za izbor ustreznih učbenikov za učence in dijake s splošnimi in specifičnimi učnimi težavami, s tem pa tudi za vse ostale učence in dijake. Oblikovane kriterije lahko uporabljajo učitelji, da iz množice različnih učbenikov in drugih učnih gradiv izberejo najbolj ustrezna gradiva za učence in dijake. 1

Kazalniki so razdeljeni v pet vsebinskih sklopov: splošno in celostna struktura (15 specifičnih kazalnikov), oblika besedila (18 specifičnih kazalnikov), struktura besedila (12 specifičnih kazalnikov), jezik in stil pisanja (16 specifičnih kazalnikov) ter slikovno gradivo in grafične ponazoritve (11 specifičnih kazalnikov). Kazalniki so podrobneje predstavljeni v preglednici. Ocenjevalci ocenijo posamezni kazalnik na štiristopenjski lestvici. Vsak kazalnik vsebuje dodatno prazno polje, kamor lahko ocenjevalec zapiše svoj komentar o ustreznosti, zapiše primer ali priloži fotografijo primera iz analiziranega učbenika. Podrobneje je ocenjevanje pojasnjeno v preglednicah. Za vsako preglednico so navedeni tudi viri in literatura, ki so nam bili v pomoč pri pripravi kazalnikov.

Kazalniki kakovosti učbenikov (KKU) so bili izdelani v okviru projekta Za kakovost slovenskih učbenikov (KaUč, <https://kauc.splet.arnes.si/>).

Ljubljana, 2019.

Projekt Za kakovost slovenskih učbenikov sofinancira Evropski socialni sklad ter Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Univerza v Ljubljani

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

Preglednica: Kazalniki kakovosti učbenikov za učence in dijake

Podatki o učbeniku						
Učbenik:	Leto potrditve:		Podrobneje analizirani del (strani):			
Ocena ustreznosti: 1 – Nikoli (Ne), nejasno/neočitno/neustrezno; 2 – Včasih, delno jasno/očitno ustrežno; 3 – Večinoma jasno/očitno/ustrezno; 4 – Vedno (da), popolnoma jasno/očitno/ustrezno						
Kazalniki	Ocena ustreznosti				Primer/ fotografija iz učbenika	Komentar o ustreznosti
	1	2	3	4		
1. Splošna/celostna struktura <small>i, ii, iii, iv, v, vi, vii, viii, ix,</small>						
Papir						
Papir je ustrezne debeline, da onemogoča presevanje besedila z druge strani.						
Papir je matiran, se ne blešči.						
Papir je svetle, pastelne barve (ni bele barve).						
Priporočene vsebine						
Učbenik ima pregledno kazalo vsebine.						
Učbenik ima abecedno kazalo glavnih pojmov.						
Vključeno je pregledno predstavitveno poglavje učbenika, kjer so jasno razloženi sestavni deli posameznih poglavij in učbenika nasploh.						
Na koncu poglavja so vprašanja za ponavljanje, ki učencu omogočijo učinkovito ponovitev bistvenih informacij in ga spodbudijo h kritičnemu razmisleku o prebranem.						
Vprašanja, na katera je odgovor mogoče poiskati v priloženem besedilu, so označena drugače kot tista, za katera je odgovor treba poiskati drugje, zunaj učbenika.						
V učbeniku so na začetku poglavja jasni in izčrpni uvodi (v okvirčku, miselnem vzorcu ...).						

Podatki o učbeniku						
Učbenik:	Leto potrditve:	Podrobneje analizirani del (strani):				
Ocena ustreznosti: 1 – Nikoli (Ne), nejasno/neočitno/neustrezno; 2 – Včasih, delno jasno/očitno ustrežno; 3 – Večinoma jasno/očitno/ustrezno; 4 – Vedno (da), popolnoma jasno/očitno/ustrezno						
Kazalniki	Ocena ustreznosti				Primer/ fotografija iz učbenika	Komentar o ustreznosti
	1	2	3	4		
V učbeniku so na koncu poglavja izčrpni povzetki (v okvirčku, miselnem vzorcu ...).						
Poudarki						
V učbeniku so v besedilu novi izrazi in pojmi posebej označeni in razloženi v kontekstu med besedilom.						
V učbeniku so v besedilu novi izrazi in pojmi posebej označeni in razloženi v slovarčku.						
V učbeniku so v besedilu novi izrazi in pojmi posebej označeni in razloženi s sopomenkami.						
V učbeniku se barvno poudarjeni ali odebeljeni pojmi v samem besedilu ujemajo s povzetkom na koncu poglavja.						
V učbeniku so ključne informacije znotraj posameznih poglavij zapisane v okvirčkih oz. so jasno ločene od ostalih informacij.						
2. Oblika besedila ^{x, xi, xii, xiii,}						
Pisava						
V učbeniku je oblika pisave enostavna, enakomerna, neserifna (npr. Arial, Comic Sans, Verdana, Tahoma, Century Gothic, Trebuchet, Calibri, Open Sans).						
Velikost pisave je med 12 in 14 (kar omogoča lažjo berljivost).						
V besedilu ni poševnega tiska.						

Podatki o učbeniku						
Učbenik:	Leto potrditve:	Podrobneje analizirani del (strani):				
Ocena ustreznosti: 1 – Nikoli (Ne), nejasno/neočitno/neustrezno; 2 – Včasih, delno jasno/očitno ustrežno; 3 – Večinoma jasno/očitno/ustrezno; 4 – Vedno (da), popolnoma jasno/očitno/ustrezno						
Kazalniki	Ocena ustreznosti				Primer/ fotografija iz učbenika	Komentar o ustreznosti
	1	2	3	4		
V besedilu ni podčrtanega tiska.						
Besedilo v učbeniku je napisano le z malimi tiskanimi črkami (razen rabe velike začetnice).						
Naslovi poglavij in podpoglavij so napisani z malimi tiskanimi črkami.						
V učbeniku sta na posamezni strani uporabljeni največ dve različni obliki pisave (npr. ena oblika za naslov, druga za preostalo vsebino).						
V učbeniku so v poglavjih bistvene informacije in ključne besede poudarjene z okrepljenim tiskom ali obarvanim tiskom ali oboje hkrati.						
V učbeniku je velikost pisave naslovov za najmanj 20 % večja od pisave preostalega besedila.						
V učbeniku ni tiska v zeleni in roza/rdeči barvi (otežuje branje osebam z barvno slepoto).						
V učbeniku se v besedilo vključene spletne povezave vizualno ločijo od naslovov in ostalega besedila.						
Razmiki						
V učbeniku je razmik med vrsticami 1,5.						
V učbeniku je razmik med naslovom in novim odstavkom večji od razmika med vrsticami.						
V učbeniku so jasni, dovolj veliki razmiki med posameznimi temami.						
Kontrast in ozadje						

Podatki o učbeniku						
Učbenik:	Leto potrditve:	Podrobneje analizirani del (strani):				
Ocena ustreznosti: 1 – Nikoli (Ne), nejasno/neočitno/neustrezno; 2 – Včasih, delno jasno/očitno ustrežno; 3 – Večinoma jasno/očitno/ustrezno; 4 – Vedno (da), popolnoma jasno/očitno/ustrezno						
Kazalniki	Ocena ustreznosti				Primer/ fotografija iz učbenika	Komentar o ustreznosti
	1	2	3	4		
V učbeniku je ustrezen kontrast med ozadjem in besedilom (besedilo je temne barve na svetlejšem (ne belem) ozadju).						
V učbeniku je ozadje besedila enobarvno, brez vzorcev, slik ali drugih motečih elementov.						
Postavitev						
V učbeniku je levostranska poravnava besedila.						
V učbeniku se povedi v besedilu nikoli ne začnejo na koncu vrstice.						
3. Struktura besedila <small>xiv, xv, xvi, xvii, xviii, xix, xx</small>						
V učbeniku je splošna struktura besedila jasna in pregledna, informacije so hierarhično predstavljene, da učenčevo pozornost usmerijo na ključne ideje, informacije, tudi s pomočjo oblike in velikosti pisave (naslovi in podnaslovi so večji od ostalega besedila, ključne informacije so odebeltene ali barvno označene ...).						
V učbeniku so posamezna besedila predstavljena v tabelah, alinejah, oštevilčena, zapisana v obliki seznama (npr. prednosti in slabosti, podobnosti in razlik ...), zapisana v okvirčkih ali prikazana v različnih grafičnih prikazih (za nazornejšo predstavitev informacij, poudarek bistvenih informacij ...).						
Besedilo je razporejeno v logičnem zaporedju (informacije si sledijo od splošnih k bolj specifičnim, od znanih k novim/neznanim, od preprostih h kompleksnejšim ...).						

Podatki o učbeniku						
Učbenik:	Leto potrditve:	Podrobneje analizirani del (strani):				
Ocena ustreznosti: 1 – Nikoli (Ne), nejasno/neočitno/neustrezno; 2 – Včasih, delno jasno/očitno ustrežno; 3 – Večinoma jasno/očitno/ustrezno; 4 – Vedno (da), popolnoma jasno/očitno/ustrezno						
Kazalniki	Ocena ustreznosti				Primer/ fotografija iz učbenika	Komentar o ustreznosti
	1	2	3	4		
Poglavja in podpoglavja						
V učbeniku je vsebina razdeljena na smiselna poglavja.						
V učbeniku si poglavja sledijo v logičnem vrstnem redu.						
V učbeniku so znotraj poglavij daljša besedila členjena na podnaslove, ki besedilo smiselno razdelijo in omogočajo lažjo orientacijo.						
V učbeniku je postavitvev znotraj poglavij konsistentna.						
V učbeniku so naslovi in podnaslovi poglavij pomensko močni (napovedo glavno temo naslednjega besedila) in prispevajo k razumevanju vsebine.						
Odstavki						
V učbeniku so odstavki v besedilu posameznih poglavij kratki (med 5 in 7 vrstic).						
V učbeniku so odstavki v besedilu posameznih poglavij med seboj ločeni s presledki.						
V učbeniku si odstavki znotraj poglavij sledijo v logičnem zaporedju in se med seboj smiselno povezujejo.						
Vrstice						
V učbeniku dolžina vrstic besedila ne presega 80 znakov (najboljše med 60 in 70 znaki).						
4. Jezik in stil pisanja <small>xxi, xxii, xxiii, xxiv, xxv, xxvi, xxvii, xxviii</small>						
V učbeniku je dolžina povedi med 15 in 20 besed.						

Podatki o učbeniku						
Učbenik:	Leto potrditve:	Podrobneje analizirani del (strani):				
Ocena ustreznosti: 1 – Nikoli (Ne), nejasno/neočitno/neustrezno; 2 – Včasih, delno jasno/očitno ustrežno; 3 – Večinoma jasno/očitno/ustrezno; 4 – Vedno (da), popolnoma jasno/očitno/ustrezno						
Kazalniki	Ocena ustreznosti				Primer/ fotografija iz učbenika	Komentar o ustreznosti
	1	2	3	4		
V učbeniku so povedi enostavne (enostavčne) in direktne, z minimalno uporabo veznikov.						
V učbeniku je uporabljena je enostavna stavčna skladnja, ki omogoča dobro razumevanje (brez uporabe izjemno zahtevnih strokovnih besed, katerih pomen je nepojasnen).						
V učbeniku je vsebina predstavljena jedrnato, brez dolgih in zapletenih odstavkov.						
V učbeniku povedi ne vsebujejo dvojnega zanikanja.						
V učbeniku prevladuje v besedilu uporaba tvorne oblike glagola (npr.: Učenci so naredili nalogo. – tvorna oblika, namesto: Naloga je bila narejena. – trpna oblika).						
V učbeniku je nedvoumna raba zaimkov.						
V učbeniku je minimalna uporaba kratic, okrajšav, žargona, tujk.						
V učbeniku je za uporabljene kratice, okrajšave, žargon, tujke, strokovne termine, neznane izraze na voljo jasna razlaga, tudi v slovarju.						
V učbeniku je minimalna raba prenesenih pomenov, metafor, ki niso neposredno povezane z učno vsebino.						
V učbeniku je v primeru uporabe prenesenih pomenov ponujena njihova jasna razlaga.						

Podatki o učbeniku						
Učbenik:	Leto potrditve:	Podrobneje analizirani del (strani):				
Ocena ustreznosti: 1 – Nikoli (Ne), nejasno/neočitno/neustrezno; 2 – Včasih, delno jasno/očitno ustrežno; 3 – Večinoma jasno/očitno/ustrezno; 4 – Vedno (da), popolnoma jasno/očitno/ustrezno						
Kazalniki	Ocena ustreznosti				Primer/ fotografija iz učbenika	Komentar o ustreznosti
	1	2	3	4		
V učbeniku je razlaga konceptov podprta z realnimi življenjskimi primeri, ki jih lahko učenci povežejo s svojimi izkušnjami.						
V učbeniku so definicije podane in razložene v kontekstu ter učencem preproste za razumevanje.						
V učbeniku so razlage in primeri jasni in razumljivi.						
V učbeniku so navodila jasno podana.						
V učbeniku je zahtevnost besedila primerna starostni stopnji učencev.						
5. Slikovno gradivo in grafične ponazoritve <small>xxix, xxx, xxxi, xxxii, xxxiii, xxxiv, xxxv</small>						
V učbeniku je besedilo dopolnjeno s slikovnim gradivom (fotografije, slike, grafi, diagrami, prikazi, zemljevidi, tabele ...).						
Ustreznost						
V učbeniku nebesedni oz. slikovni deli pripomorejo k boljšemu razumevanju vsebine.						
V učbeniku so nebesedni deli (zemljevidi, tabele, grafi, diagrami idr.) primerni vsebini in avtentični.						
V učbeniku je slikovno gradivo in druge grafične vsebine opremljeno s kratkimi opisi, razlago njihove vsebine (npr. legenda in razlaga simbolov pri zemljevidu, opis pod fotografijami ...).						
Velikost in preglednost						
V učbeniku so nebesedni deli primernih velikosti.						

Podatki o učbeniku						
Učbenik:	Leto potrditve:	Podrobneje analizirani del (strani):				
Ocena ustreznosti: 1 – Nikoli (Ne), nejasno/neočitno/neustrezno; 2 – Včasih, delno jasno/očitno ustrežno; 3 – Večinoma jasno/očitno/ustrezno; 4 – Vedno (da), popolnoma jasno/očitno/ustrezno						
Kazalniki	Ocena ustreznosti				Primer/ fotografija iz učbenika	Komentar o ustreznosti
	1	2	3	4		
V učbeniku so nebesedni deli jasni in pregledni.						
V učbeniku so nebesedni deli brez nepotrebnih podrobnosti, ki bi motile učenčevo pozornost.						
Postavitev						
V učbeniku je postavitev vizualnih, grafičnih ponazoritev logična, tako, da ustrezno podpirajo informacije, podane v besedilu in ne ovirajo branja.						
V učbeniku se opisi slikovnega gradiva nahajajo pod slikovnim gradivom.						
Drugo						
Uporabljeni so simboli in druge grafične oznake za lažjo orientacijo v učbeniku/besedilu, katerih pomen je jasno predstavljen v dodani legendi.						
Za razlago, pojasnjevanje postopkov so uporabljeni nazorni diagrami njihovega poteka.						
Maksimalna ocena	288					

-
- ⁱ BDA (2018). *Dyslexia Style Guide 2018: Creating Dyslexia Friendly Content*. https://cdn.bdadyslexia.org.uk/documents/Advice/style-guide/Dyslexia_Style_Guide_2018-final-1.pdf?mtime=20190409173949
- ⁱⁱ *Textbook and Instructional Material Evaluation Rubric Form - English Language Arts*. Nevada Department of Education.
- ⁱⁱⁱ Department of Education, Prince Edward Island. (2008). *Evaluation and Selection of Learning Resources: A Guide*. Charlottetown, Prince Edward Island. http://www.gov.pe.ca/photos/original/ed_ESLR_08.pdf
- ^{iv} Forsten, C., Grant, J. in Hollas, B. (2003). *Textbook Evaluation Form*. <https://textbook-evaluation-form.pdfFiller.com/>
- ^v *Textbook Evaluation South Washington County Schools*. http://www.sowashco.org/files/department/tls/D833_TEXT_EVAL.pdf
- ^{vi} *Textbook Evaluation Chart (Davis)*. (2015). http://debdavis.pbworks.com/w/file/94991948/EDUC771_8wk_TextbookEvaluationChart.docx
- ^{vii} *Textbook Evaluation Tool**. (b.d.). Jefferson County Schools. <http://classroom.jc-schools.net/finchums/textbook.doc>
- ^{viii} Miekley, J. (2005). EsL textbook evaluation checklist. *The Reading Matrix*, 5(29), 2-9.
- ^{ix} Raduly-Zorgo, E., Smythe, I. in Gyarmathy, É. (2010). *Disleksija - vodnik za tutorje*. Ljubljana: Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- ^x BDA (2018). *Dyslexia Style Guide 2018: Creating Dyslexia Friendly Content*. https://cdn.bdadyslexia.org.uk/documents/Advice/style-guide/Dyslexia_Style_Guide_2018-final-1.pdf?mtime=20190409173949
- ^{xi} BDA (2014). *Dyslexia Style Guide*. <http://www.thedyslexia-spldtrust.org.uk/media/downloads/69-bda-style-guide-april14.pdf>
- ^{xii} Raduly-Zorgo, E., Smythe, I. in Gyarmathy, É. (2010). *Disleksija - vodnik za tutorje*. Ljubljana: Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- ^{xiii} *Textbook Evaluation Chart (Davis)*. (2015). http://debdavis.pbworks.com/w/file/94991948/EDUC771_8wk_TextbookEvaluationChart.docx
- ^{xiv} Department of Education, Prince Edward Island. (2008). *Evaluation and Selection of Learning Resources: A Guide*. Charlottetown, Prince Edward Island. http://www.gov.pe.ca/photos/original/ed_ESLR_08.pdf
- ^{xv} BDA (2018). *Dyslexia Style Guide 2018: Creating Dyslexia Friendly Content*. https://cdn.bdadyslexia.org.uk/documents/Advice/style-guide/Dyslexia_Style_Guide_2018-final-1.pdf?mtime=20190409173949
- ^{xvi} Raduly-Zorgo, E., Smythe, I. in Gyarmathy, É. (2010). *Disleksija - vodnik za tutorje*. Ljubljana: Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- ^{xvii} *Textbook Evaluation South Washington County Schools*. (15. 9. 2009). http://www.sowashco.org/files/department/tls/D833_TEXT_EVAL.pdf
- ^{xviii} *Textbook Evaluation Chart (Davis)*. (2015). http://debdavis.pbworks.com/w/file/94991948/EDUC771_8wk_TextbookEvaluationChart.docx

-
- ^{xix} BSCS. (2017). Guidelines for the Evaluation of Instructional Materials in Science. https://media.bscs.org/ngal/executive_summary_ngal.pdf
- ^{xx} Swanepoel, S. (2010). *The assessment of the quality of science education textbooks: Conceptual framework and instruments for analysis*. (Doktorska disertacija, University of South Africa). <https://www.semanticscholar.org/paper/The-assessment-of-the-quality-of-science-education-Swanepoel/3c4d5f6002771ba200a5fefe65c08de3fc6aa429>
- ^{xxi} Radovan, M. in Perdih, M. (2016). Developing Guidelines for Evaluating the Adaptation of Accessible Web-Based Learning Materials. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 17(4), 166-181. <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/2463/3783>
- ^{xxii} BDA (2018). *Dyslexia Style Guide 2018: Creating Dyslexia Friendly Content*. https://cdn.bdadyslexia.org.uk/documents/Advice/style-guide/Dyslexia_Style_Guide_2018-final-1.pdf?mtime=20190409173949
- ^{xxiii} Raduly-Zorgo, E., Smythe, I. in Gyarmathy, É. (2010). *Disleksija - vodnik za tutorje*. Ljubljana: Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- ^{xxiv} Department of Education, Prince Edward Island. (2008). *Evaluation and Selection of Learning Resources: A Guide*. Charlottetown, Prince Edward Island. http://www.gov.pe.ca/photos/original/ed_ESLR_08.pdf
- ^{xxv} *Textbook Evaluation South Washington County Schools*. http://www.sowashco.org/files/department/tls/D833_TEXT_EVAL.pdf
- ^{xxvi} Miekley, J. (2005). Esl textbook evaluation checklist. *The Reading Matrix*, 5(29), 2-9.
- ^{xxvii} Devetak, I. in Vogrinc, J. (2013). The criteria for evaluating the quality of the science textbooks. V *Critical analysis of science textbooks* (str. 3-15). Springer, Dordrecht.
- ^{xxviii} Swanepoel, S. (2010). The assessment of the quality of science education textbooks: Conceptual framework and instruments for analysis. (Doktorska disertacija, University of South Africa). <https://www.semanticscholar.org/paper/The-assessment-of-the-quality-of-science-education-Swanepoel/3c4d5f6002771ba200a5fefe65c08de3fc6aa429>
- ^{xxix} BDA (2018). *Dyslexia Style Guide 2018: Creating Dyslexia Friendly Content*. https://cdn.bdadyslexia.org.uk/documents/Advice/style-guide/Dyslexia_Style_Guide_2018-final-1.pdf?mtime=20190409173949
- ^{xxx} *Textbook Evaluation South Washington County Schools*. http://www.sowashco.org/files/department/tls/D833_TEXT_EVAL.pdf
- ^{xxxi} *Textbook and Instructional Material Evaluation Rubric Form - English Language Arts*. Nevada Department of Education.
- ^{xxxii} Forsten, C., Grant, J. in Hollas, B. (b.d.). *Textbook Evaluation Form*. <https://textbook-evaluation-form.pdfFiller.com/>
- ^{xxxiii} Department of Education, Prince Edward Island. (2008). *Evaluation and Selection of Learning Resources: A Guide*. Charlottetown, Prince Edward Island. http://www.gov.pe.ca/photos/original/ed_ESLR_08.pdf
- ^{xxxiv} Raduly-Zorgo, E., Smythe, I. in Gyarmathy, É. (2010). *Disleksija - vodnik za tutorje*. Ljubljana: Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- ^{xxxv} Devetak, I. in Vogrinc, J. (2013). The criteria for evaluating the quality of the science textbooks. V *Critical analysis of science textbooks* (str. 3-15). Springer, Dordrecht.